

Den heliga Franciskus av Assisis inspiration

Översättning av en artikel av Peter Selg

Vare sig de var i Lambaréné eller i exil; Albert Schweitzer och Simone Weil hämtade styrka från sin franciskanska anda för att motstå sin tids rotlöshet och våld.

Franciskus brev, "Till nationernas härskare" (1219/1220), skrivet i efterdyningarna av hans resa till Orienten och hans fruktansvärda upplevelser i den egyptiska staden Damietta, belägrad av korsfararkristna, inleddes av Franciskus av Assisi några år före sin död med orden: *"Till samtliga härskare och ståthållare, domare och styresmän överallt i världen, och till alla andra som detta brev når, önskar broder Franciskus, i Gud Herren, er ödmjukt och föraktade tjänare, er alla frälsning och fred. Var vakna och se hur dödens dag närmar sig. Därför ber jag er ödmjukt, så gott jag kan, att inte glömma Herren på grund av de bekymmer och angelägenheter som ni har i denna värld, och avvik inte från hans bud. Ty alla de som glömmar honom och vänder sig bort från hans bud är förbannade och kommer också att glömmas bort av honom; och när dödsdagen kommer, allt de trodde sig ha kommer att tas ifrån dem, och ju visare och mäktigare de var i denna värld, desto större plågor kommer de att lida i helvetet."*(1) Under en vapenvila hade Franciskus, tillsammans med en ordensbroder, åkt på fredsuppdrag för att träffa Sultan Malik al-Kamil av Egypten, de kristnas främsta muslimska fiende, för att samtala. Franciskus såg problemet med maktutövning och dödens närhet på båda sidor, ja på alla sidor, av "nationernas härskare" och försökte vädja till deras samveten. Han såg den kommande "dödsdagen", som 800 år efter hans död återigen hotfullt närmar sig i världspolitiken, på global skala och med en ohygglig dynamik.

Jag vill berätta om två personer från 1900-talet som var djupt influerade och vägleda av Franciskus av Assisi i hans etik, hans förhållande till världen och skapelsen, hans spiritualitet och inre hållning – men också om hans medansvar för det globala samhället bortom sitt eget brödraskap, om hans medansvar för världsfred eller, omvänt, för världskriget, om fortsättningen av våldsspiralen, kapprustningen och förstörelsen, "dödens dag". Dessa är två personer som också tilltalade "nationernas ledare" och på sitt sätt var franciskaner, utan att någonsin offentliggöra det. Båda behöll sin djupa koppling till Franciskus av Assisi till stor del för sig själva – Simone Weil (1909–1943) och Albert Schweitzer (1875–1965).

Simone Weil

Simone Weil anlände till Assisi sommaren 1937, vid 28 års ålder, som en del av en resa till Italien avsedd att studera italiensk fascism under Mussolini, men också för att uppleva landets andliga kultur. Hon kom från en schweizisk klinik. Anledningen för vistelsen var dåligt läkande brännskador från en skada hon ådragit sig under spanska inbördeskriget, huvudvärk och en fysisk svaghet efter hennes mödosamma, självpåtaga fabriksarbete. Hennes resa tog henne genom Milano, Bologna, Ferrara, Ravenna, Florens och Rom, där hon fick starka

upplevelser tack vare sin djupa sensibilitet och spirituella styrka. Hon fann dock sitt sanna "andliga hem" i slutet av sin resa i Assisi, den helige Franciskus bygd och landskap. Hon berättade för sina föräldrar att resten av Italien, jämfört med Perugia och Assisi, hade "bleknat bort" för henne. Hon kunde aldrig ha föreställt sig "ett sådant landskap, ett sådant magnifikt folk och sådana djupt rörande kapell" – "Ni höll verkligen på att förlora mig för alltid [...]".⁽²⁾ "Allt i Assisi och runt omkring är franciskanskt, förutom det som har gjorts till den helige Franciskus ära (förutom de vackra Giotto-freskerna). Man skulle kunna tro att försynen som förberedelse för hans ankomst hade skapat dessa leende fält och dessa rörande ödmjuka små kapell."⁽³⁾ Hennes relation till Franciskus började inte i Assisi, den hade funnits sedan hennes tidiga ungdom: "Jag greps av stor kärlek till den helige Franciskus så snart jag fick veta om honom. Jag har alltid trott och hoppats att ödet en dag skulle tvinga mig in i det tillstånd av lösdriveri som han frivilligt antog." ⁽⁴⁾ Hennes utgåva av Fioretti, (en samling berättelser kring Frans av Assisi/anm.övers), är från 1926, då hon var 17 år; hon översatte hans Solsång flera gånger. Sommaren 1937 anlände hon till Assisi inte som en "lösdrivare", men ändå tagen, berörd av mycket och hon upplevde en ytterligare fördjupning av sin relation till honom. Även i sitt verk "L'Enracinement" – sex år efter sitt besök i Assisi – skulle hon beskriva Franciskus av Assisis "Solsång" som en "juvel av fullkomlig skönhet".⁵⁾

Inför "dödens dag" var just detta verk, "Att slå rot", 1943, hennes sista stora förslag till samhällets återuppbyggnad. Det riktar sig inte bara till "makthållarna" och "fogdarna", "domarna" och "härskarna", utan också till folket, "till alla andra". Det var och förblir ett av 1900-talets viktigaste programmatiska skrifter för en samhällsframtid präglad av liv, inte av död. Hennes framställningar behandlar återuppbyggnaden av industrisamhället, media, vetenskap och politik, den sociala strukturen och utbildning. Trots den omfattande sekundärlitteraturen som finns har det inte ofta beskrivits hur mycket Simone Weil i hela sitt livsverk, med hennes asketism, hennes hängivenhet till Kristus, hennes politiska radikalism och hennes enastående förmåga till kärlek – var en modern franciskan. Det faktum att hon mer eller mindre svält ihjäl eftersom världens tillstånd hade blivit outhärdligt för henne motsäger inte detta, utan stöder det snarare. Om Franciskus av Assisi skulle återvända i 1900-talets nutid, skulle han vara en man svårt präglad av sjukdom, sa Rudolf Steiner en gång. År 1949, fyra år efter andra världskrigets slut, trodde Albert Camus att en återfödelse av Europa endast var möjlig om de krav som Simone Weil ställde i *L'Enracinement* beaktades eller uppfylldes.

Albert Schweitzer

Ett år efter Camus, den 27 juli 1950, skrev Albert Schweitzer från Gabon (Centralafrika) ett brev till en överordnad kvinna i en franciskansk ordensgemenskap som gratulerat honom till hans 75-årsdag: "När jag lyckades formulera idén om vördnad för livet som den grundläggande idén inom etiken, tycktes det mig som om jag formulerade något i en filosofisk och religiös idé som tillhörde den helige Franciskus, i en ny uppenbarelse av hans tänkande." Fem år senare berättade Schweitzer för Nikos Kazantzakis att han hade studerat

Franciskus av Assisis livsverk sedan 19 års ålder, men hade känt sig djupt förbunden med sin andlighet sedan barndomen. "Men jag har faktiskt aldrig kunnat tala eller skriva om honom och mig själv tillsammans. Jag refererar aldrig till honom. En viss vördnad, blyghet håller mig tillbaka. Han är ett berömt helgon, jag en vanlig människa. Han förfogade över en intimitet i sitt tal som bara han ägde. Ingen av oss får försöka försätta sig in i den, ingen av oss får själv tillskriva sig den. Den gavs enbart honom. Vi andra måste fortsätta att tala med vanliga ord [...]"(7) Vad Schweitzer uppnådde med att etablera sitt sjukhus som en riktig sjukby vid Ogowe-floden, med en egen 'Village de lumière' för upp till 200 spetälska som kunde stanna i åratal och ta med sig sina barn, andades andan av "vördnad för livet", den tidiga kristendomens och Franciskus av Assisis anda. Schweitzer, professor i teologi, filosof med doktorsexamen och en av Europas ledande Bach-forskare och organister, lämnade allt han hade uppnått bakom sig, studerade medicin och grundade sitt sjukhus – i enlighet med orden "Men du, följ mig" och i Kristi efterföljelse.

För vår samtid, år 2026 är Schweitzers outtröttliga engagemang mot tredje världskriget, mot kärnvapen och kärnvapenprovtagning lika viktigt och "franciskanskt" som hans antikrigsvädjanden från Oslo. Schweitzer förde en extraordinär korrespondens med John F. Kennedy och N. S. Chrusjtjov, som en "absolut neutral person". I den skrev han till dem och vädjade till deras historiska ansvar och deras samvete. "Vid den tid då järnridån delade en stor del av mänskligheten i två fientliga läger, var Schweitzer nästan den enda mannen [...] som erkändes och vördades på båda sidor."(8). Schweitzer spelade en roll i skapandet av Moskvakonventionen som förbjöd kärnvapenprovtagningar i rymden, i atmosfären och under vattnet (undertecknad den 5 augusti 1963). Mycket annat som han gjorde med likasinnade vänner blev också effektivt för att på ett avgörande sätt stoppa dynamiken i krigsförberedelser, rädslan för den, skapandet av fiendebilder och den annalkande förintelsen av mänskligt och jordiskt liv, inklusive hela naturen. Schweitzer riktade sig "Till nationernas ledare!" i en appell med detta budskap.

Fotnoter

1. Franz von Assisi, Die Werke. Zürich 1979, S. 70 f.
2. Simone Pétrement, Simone Weil. Ein Leben. Leipzig 2007, S. 426.
3. Simone Weil, Oeuvres. Paris 2024, S. 646 (på franska)
4. Simone Weil, Zeugnis für das Gute. Zürich und Düsseldorf 1998, S. 107.
5. Simone Weil, Att slå rot, Bonniers 1955
6. In: H. W. Bähr (Hrsg.), Albert Schweitzer. Heidelberg 1987, S. 201.
7. In: H. W. Bähr (Hrsg.), Albert Schweitzer. Heidelberg 1987, S. 251.
8. Walter Munz, Albert Schweitzer im Gedächtnis der Afrikaner und in meiner Erinnerung. Bern und Stuttgart 1991, S. 48.

Inledning och översättning *Felix Nieriker*